

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА

Проект стандарту освітньої галузі

1. Загальні цілі навчання

Учень / учениця:

- орієнтується в історичному часі, встановлює близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядає суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляє зміни і тяглість життя суспільства [Ц1];
- орієнтується в соціально-історичному просторі та знаходить взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і довкілля [Ц2];
- працює з різними джерелами соціальної та історичної інформації, аналізує зміст джерел, визначає їх надійність, виявляє і критично оцінює розбіжності в позиціях авторів джерел [Ц3];
- тлумачить теоретичні поняття та застосовує їх для аналізу й пояснення суспільних, зокрема історичних подій і явищ, ставить запитання та шукає відповіді, розуміє множинність трактувань минулого та зіставляє різні його інтерпретації [Ц4];
- формулює оцінку сучасних йому/їй та історичних подій, відомих постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного часу чи відповідної групи людей, осмислює зв'язки між історією і теперішнім життям [Ц5];
- має розвинуте почуття власної гідності, розуміє важливість і демонструє повагу до людської гідності та прав людини, володіє механізмами їх захисту і протидіє проявам дискримінації та нерівного ставлення [Ц6];
- усвідомлює себе громадянином України, аналізує культурно-історичні основи власної ідентичності, визнає культурну різноманітність, взаємодіє задля розвитку власної та інших спільнот [Ц7];
- дотримується демократичних принципів, цікавиться та солідарно розв'язує проблеми, конструктивно взаємодіє з друзями, шкільною спільнотою, місцевою громадою і суспільством загалом [Ц8].

Цілі	Очікувані результати					
	Вміння	2 клас	4 клас	6 клас	9 клас	12 клас

1	Орієнтуюсь в історичному часі	<p>су приклади циклічної змінності часу в природі.</p> <p>ю одиниці виміру часу та наводжу приклади того, як люди міряють час.</p>	<p>Визначаю місце події в історичному часі на рівнях раніше/пізніше, до/після, давно/недавно.</p> <p>Називаю дати важливих для себе і для громадян України подій.</p> <p>Вільно користуюся загальноповживаними інструментами вимірювання часу (годинником і календарем).</p>	<p>Розповідаю, як відбувається відлік часу в історії.</p> <p>Розрізняю системи літочислення.</p> <p>Розміщую події на «шкалі часу», у хронологічній таблиці.</p> <p>Співвідношу дату з тисячоліттям, століттям.</p> <p>Встановлюю віддаленість подій.</p> <p>Визначаю тривалість подій.</p>	<p>Співставляю різні системи літочислення</p> <p>Пояснюю різницю обчислення часу за «старим» і «новим» стилями, за календарями різних епох і культур.</p> <p>Синхронізую факти.</p> <p>Оцінюю віддаленість, тривалість одних фактів відносно інших.</p> <p>Порівнюю сприйняття часу (квазі-циклічне / лінійне) у традиційних і в сучасних суспільствах.</p>	<p>Встановлюю взаємовплив між сприйняттям часу та способами його вимірювання.</p> <p>ю цінність часу в історичній ретроспективі.</p> <p>Визначаю тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів.</p> <p>ю залежність між поколінневими змінами та історичними явищами і процесами.</p>
	Розкриваю тяглість і варіативність історичного часу	<p>Описую послідовність етапів життя людини.</p> <p>Встановлюю кількість поколінь у своїй родині, розкриваю зв'язки між моїм та попередніми поколіннями</p> <p>Показую залежність вчинків людей від їхніх бажань, прагнень, мрій.</p>	<p>Встановлюю, яку культурно-історичну спадщину отримало моє покоління від попередніх.</p> <p>Встановлюю явні (зауважені мною, вказані у тексті) залежності між особами, між подіями, особами і подіями.</p> <p>Виділяю важливі для себе і громадян України події, обмірковую, як вони вплинули на моє життя.</p>	<p>Розташовую події в хронологічній послідовності.</p> <p>Виявляю причини, приводи, результати й наслідки подій.</p> <p>Оцінюю явні мотиви вчинку з точки зору інтересів людини та суспільного блага.</p> <p>Пояснюю, як погляди та потреби людей тепер і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, життям і станом суспільства.</p>	<p>Аналізую взаємовпливи історичних подій, вчинки історичних осіб.</p> <p>Ідентифікую події та явища політичної, соціально-економічної, культурно-інтелектуальної, військової історії, історії повсякденності тощо.</p> <p>Оцінюю передумови історичних явищ, процесів.</p> <p>ю приховані мотиви вчинків.</p>	<p>Виявляю зв'язки між сучасністю й минулим (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, обґрунтовую роль історичних осіб.</p> <p>Обґрунтовую нелінійність, багатоваріантність історичного розвитку, можливість для альтернатив.</p> <p>Моделюю сценарії альтернативного історичного розвитку.</p>

					яю прями й опосередковані наслідки історичних подій, явищ, процесів.	
	Виявляю і прогнозую суспільні (історичні) зміни	Розрізняю теперішнє, минуле і майбутнє.	Виокремлюю важливі для мене події та пояснюю їх значущість. Розрізняю ключові та другорядні події, пояснюю критерії свого вибору. Пояснюю важливість державних свят і знаменних (ювілейних) дат.	яю антропологічну, археологічну та історичну періодизації минулого, критерії періодизації. ношу відомі мені історичні події з вивченим періодом історії. ю різні тексти з урахуванням хронології подій.	Визначаю і розмежовую історичні епохи / періоди за характерними ознаками. Зіставляю факти, артефакти, особи, поняття (терміни) з відповідним історичним періодом.	Періодизую історичні процеси, спираючись на думку істориків, усталені й альтернативні критерії, власні погляди. аю тенденції розвитку суспільства, характерні для епохи/періоду. ю поняття «прогрес» та оцінюю прогресивність змін, які відбулись або відбуваються сьогодні.

2	Орієнтуюсь в соціально-історичному просторі	<p>Розрізняю освоєний і неосвоєний людьми простір.</p> <p>Розпізнаю історично-просторові об'єкти за їх зображеннями.</p> <p>Орієнтуюся в освоєному мною просторі (у будівлях, які відвідую, і на прибудинковій території).</p> <p>Схематично відображаю шлях від дому до школи.</p>	<p>Називаю місця проживання близьких людей.</p> <p>Виявляю (на картосхемі) відомі/знайомі об'єкти соціально-історичного простору.</p> <p>Прокладаю маршрути прогулянок за пізнаваними просторовими орієнтирами.</p>	<p>Визначаю географічне положення (на земній поверхні і відносно інших) знайомих мені просторово-історичних об'єктів.</p> <p>Читаю історичну та політичну карти, картосхеми за їхніми легендами.</p> <p>Локалізую знайомі історичні факти та артефакти, позначаю їх розміщення на карті, схемі.</p> <p>Прокладаю маршрути подорожей (реальних, віртуальних) до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України.</p>	<p>Окреслюю територіальні межі історико-географічних регіонів, країв, держав, цивілізацій, інших просторово-історичних об'єктів.</p> <p>Відслідковую зміни і варіативність назв об'єктів соціально-історичного простору, встановлюю причини цих змін.</p> <p>Порівнюю відстані між просторово-історичними об'єктами.</p> <p>Складаю картосхему історичної події.</p> <p>Співвідношу культурно-історичні пам'ятки з історико-географічними районами, країнами, цивілізаціями.</p>	<p>Досліджую зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів.</p> <p>Розрізняю історичний і геополітичний простори.</p> <p>Окреслюю геополітичний простір окремих державних утворень минулого та України.</p> <p>Характеризую геополітичне середовище в минулому і тепер.</p> <p>Розробляю маршрути подорожей реальних чи уявних осіб з минулого, сучасні екскурсійні маршрути.</p>
	Виявляю взаємодію природного і соціального середовищ	<p>Показую, як природа дає людям засоби до існування.</p> <p>Описую спостережені мною зміни у знайомому просторі, пов'язані з людською діяльністю.</p>	<p>Обґрунтовую думку, що природне середовище – необхідна умова життя людини, розвитку суспільства.</p> <p>Пояснюю роль мислення та праці в освоєнні людиною природи.</p>	<p>Ю відмінності між просторово-історичними об'єктами, пов'язані з географічним положенням і часом створення.</p> <p>Досліджую, як географічне положення впливає на</p>	<p>Співвідношу факт, артефакт, особу, групу осіб з історико-географічним середовищем.</p> <p>Відслідковую напрями колонізаційних процесів, міграцій та чинники, що</p>	<p>Доводжу вплив засобів пересування на сприйняття простору.</p> <p>аю геофактори, що сприяли формуванню історико-географічних та економічних регіонів, кордонів європейських держав, налагодженню</p>

			<p>Виявляю і пояснюю відмінності між історичними зображеннями об'єктів простору та їхнім сучасним виглядом.</p>	<p>історично-просторовий об'єкт.</p> <p>ю сліди впливу діяльності людини на довкілля.</p> <p>Наводжу приклади присутності минулого в сучасному просторі, який мене оточує.</p>	<p>впливають на ці процеси.</p> <p>Встановлюю результати впливу природи на людей, розміщення і темпи розвитку продуктивних сил суспільства, спеціалізацію економіки, стан суспільної свідомості в минулому і тепер.</p> <p>аю результати впливу господарської та іншої діяльності людини на природне середовище в минулому і тепер.</p>	<p>торговельних відносин, розгортанню процесів глобалізації.</p> <p>Порівнюю ресурсну базу і стратегічне значення окремих історико-географічних регіонів.</p> <p>Досліджую екологічні, економічні та демографічні проблеми, пропоную заходи щодо їх вирішення.</p> <p>Показую залежність між рівнем розвитку територій і способами їх представлення в історії.</p> <p>Оцінюю можливості реалізації геополітичного інтересу держави, що визначаються її географічним положенням.</p> <p>Визначаю тенденції розвитку соціально-історичного простору під впливом природи та діяльності людини.</p>
	Долучаюся до формування громадського простору	Розрізняю приватний і громадський простір.	Називаю об'єкти громадського простору в	Називаю загальновідомі об'єкти громадського простору в Україні,	Оцінюю стан об'єкта громадського простору за певними критеріями.	Оцінюю якість громадського простору в навчальному закладі,

		<p>Називаю об'єкти громадського простору неподалік мого будинку.</p> <p>Дотримуюсь встановлених дорослими правил поведінки під час гри, прогулянок і відпочинку.</p>	<p>рідному місті, громаді та вказую їх призначення.</p> <p>Укладаю правила спілкування та дозвілля в громадському просторі.</p> <p>Протидію (залучаючи дорослих) порушенням правил поведінки в громадських місцях.</p>	<p>відомі мені зарубіжні об'єкти та вказую їх призначення.</p> <p>Укладаю чи коригую правила подорожей з метою огляду пам'яток історії та культури, прогулянок і відпочинку.</p> <p>Встановлюю межі приватного простору щодо себе та інших осіб.</p>	<p>Удосконалюю пропозиції щодо покращення умов для прогулянок і відпочинку, освіти та творчості.</p> <p>Ініціюю заходи щодо збереження і популяризації пам'яток історії та культури.</p> <p>Обґрунтовую необхідність створення інклюзивного громадського простору, визначаю критерії його ефективності.</p>	<p>рідному місті/селі за самостійно сформульованими (конкретизованими) критеріями.</p> <p>Організую заходи для облаштування громадського простору в рідному місті/селі та протидію порушенням правил поведінки в публічних місцях.</p> <p>Обґрунтовую потребу і способи дотримання прав людини у громадському просторі, розпізнаю їх порушення та дискримінацію.</p>
--	--	--	--	--	---	--

3	<p>ВЗ.1 – Добираю джерела історичної та суспільно значущої інформації</p>	<p>Вирізняю особисту, не призначену для публічного поширення інформацію.</p> <p>Називаю найбільш поширені місця збереження інформації.</p> <p>Відтворюю основний зміст прочитаного, оглянутого джерела інформації.</p> <p>Розпитую близьких мені старших людей про минуле.</p>	<p>Розрізняю спеціальну та масову інформацію.</p> <p>Визначаю найбільш затребувану для себе інформацію та вмю її знаходити.</p> <p>Відтворюю зміст адаптованого писемного або візуального джерела.</p> <p>Розрізняю історичну та сучасну суспільно значущу інформацію. Висловлюю думки і почуття, що виникли під впливом інформаційного джерела.</p>	<p>Класифікую джерела за видами інформації.</p> <p>Використовую найпоширеніші засоби накопичення й пошуку інформації.</p> <p>Визначаю мету, з якою можуть бути використані різні джерела інформації.</p> <p>Підбираю інформаційні джерела за заданою тематикою й походженням.</p>	<p>Класифікую історичні джерела за видами і походженням.</p> <p>Добираю необхідні джерела для виконання конкретних завдань.</p> <p>Встановлюю походження, авторство артефактів та інших джерел.</p> <p>Укладаю список використаних джерел.</p>	<p>Формую і характеризую джерельну базу теми/проекту</p> <p>Пояснюю відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх походження й авторства.</p> <p>Виявляю зміни/відмінності в однотипних джерелах різного походження.</p> <p>Визначаю типи суспільної ідеології та відмінності між ними з погляду забезпечення прав людини і суспільних інтересів.</p>
	<p>Аналізую соціальну (історичну) інформацію</p>	<p>Виділяю в джерелі відомості про відому особу/подію.</p> <p>Знаходжу в джерелі відповіді на прями запитання.</p>	<p>Вирізняю в адаптованому джерелі окремі події, персонажі, поняття і терміни.</p> <p>Розрізняю інформацію за тематикою і часом створення (давніша / сучасна)</p> <p>Формую зрозумілі іншим запитання, аби дізнатися про людей, минулі чи теперішні події.</p>	<p>Розрізняю факт і судження в тексті соціального змісту, писемному історичному джерелі.</p> <p>Пояснюю терміни, яких ужито в джерелах.</p> <p>Визначаю риси/ознаки артефакту, джерельного факту, представленого в джерелі персонажа.</p> <p>Виокремлюю історичну та суспільно значущу</p>	<p>Класифікую соціальну (історичну) інформацію за відомими критеріями. Визначаю походження, повноту й авторство джерела.</p> <p>Визначаю головне у змісті джерела.</p> <p>Визначаю зміст джерел, виділяючи спільне і відмінне в описі/характеристиці соціальних явищ, процесів, світогляду персонажів.</p>	<p>Формуюлю пізнавальні питання, пов'язані з походженням і змістом джерела інформації.</p> <p>Досліджую збіги й розбіжності між даними різних джерел і позиціями авторів.</p> <p>Виявляю стереотипи й упередження автора джерела, які вплинули на опис ним минулого / сучасності.</p>

				<p>інформацію з медійних ресурсів.</p> <p>Визначаю адресата, тему та очевидні ідеї джерельного тексту.</p>	<p>ю особливості подачі історичної та соціальної інформації в залежності від часу її виникнення та авторства.</p> <p>ю мову ворожнечі в інформації з різних джерел, застосовані методи інформаційної маніпуляції.</p>	<p>Визначаю використані автором джерела прийоми і методи пропаганди, маніпуляції.</p> <p>Протидію інформаційним маніпуляціям і пропаганді.</p>
	Оцінюю достовірність соціальної (історичної) інформації	З допомогою дорослих обговорюю зміст і форму інформації, висловлюю ставлення до неї.	Виділяю деякі з елементів і характеристик джерельної інформації, описую враження від змісту і форми подання.	<p>Розрізняю первинні і вторинні джерела.</p> <p>Визначаю автентичність історичної пам'ятки, медійного джерела за зовнішніми особливостями.</p>	<p>Оцінюю авторитетність і надійність джерела відповідно до заданих критеріїв.</p> <p>З'ясовую погляди автора/авторки джерела, а також доступні мені відомості про його/її особу та життєві позиції.</p> <p>аю надійність джерела, порівнюючи достовірну для мене і джерельну інформацію.</p>	<p>Оцінюю джерела відповідно до заданих критеріїв з метою встановити їх автентичність.</p> <p>Групую джерела за рівнем достовірності наявної в них інформації.</p> <p>Формуюю критерії відбору потрібних для історичного дослідження джерельних фактів.</p> <p>Визначаю ідейну спрямованість джерела та оцінюю його з погляду забезпечення прав людини, суспільних інтересів.</p>

4	Систематизую різномірну соціальну (історичну) інформацію	<p>Переповідаю джерельні відомості про людину, подію.</p> <p>Вирізняю незрозумілі мені слова і з допомогою дорослих встановлюю їх зміст.</p>	<p>Збираю інформацію на задану тему.</p> <p>Використовую відомі мені поняття, що описують минуле й сучасність, і наводжу до них приклади.</p> <p>Встановлюю значення незрозумілих мені термінів за допомогою словників.</p> <p>Для заданої теми визначаю головні й другорядні відомості.</p>	<p>Добираю джерельні факти, що ілюструють зрозумілі мені поняття історії та соціальних наук.</p> <p>Обираю й упорядковую відомості для розповіді про особу, подію, для опису пам'ятки історії (за певним алгоритмом).</p> <p>Добираю й упорядковую відомості для розповіді про подію (за певним алгоритмом).</p> <p>Виявляю пов'язані між собою події, вчинки, спираючись на здобуті знання і власні спостереження.</p>	<p>Класифікую джерельні відомості за певними критеріями.</p> <p>Розкриваю зміст заданого історичного явища / процесу.</p> <p>Добираю факти / поняття, потрібні для характеристики особи, економічного, суспільного явища / процесу.</p> <p>Добираю факти, що підтверджують та/або спростовують судження про історичні (суспільні) події.</p>	<p>Групую джерельні дані (за самостійно обраними критеріями) у повідомлення, таблиці, діаграми, графіки тощо.</p> <p>Реконструю історичну ситуацію (період, явище, процес), спираючись на певні закономірності й відомості з історичних джерел та сучасних досліджень.</p> <p>Створюю інформаційний продукт про стан суспільства, його історичний розвиток для задоволення інформаційних запитів користувачів.</p>
	Узагальнюю різномірну соціальну (історичну) інформацію	<p>Визначаю назву для витвору (власного, чужого), що відображає минуле або сучасне життя.</p>	<p>Виявляю, що об'єднує між собою задані події.</p> <p>Підбираю терміни, що відповідають наведеним визначенням, описам простих понять.</p> <p>Визначаю (називаю) предмет, явище, інший соціальний (історичний) об'єкт за його явними ознаками.</p> <p>Порівнюю події, вчинки осіб.</p>	<p>Визначаю ідею опису, повідомлення про особу, суспільне життя, історичні події.</p> <p>Визначаю однотипні пам'ятки історії та культури.</p> <p>Визначаю тему опису, розповіді про суспільне життя, історичні події, учасників цих подій.</p> <p>Формую висновок на основі наведених фактів.</p>	<p>Обираю поняття, придатні для опису, пояснення заданого історичного явища, процесу.</p> <p>Визначаю соціальну структуру суспільства, форму держави в різні історичні періоди.</p> <p>Встановлюю спільні риси й особливості заданих суспільних, історичних явищ, процесів, однорідної</p>	<p>Визначаю можливість порівняння / співставлення історичних фактів і артефактів, самостійно визначаю для цього критерії.</p> <p>Визначаю історичні процеси на основі їх передумов, перебігу та результатів.</p> <p>Підсумовую висловлені іншими міркування про факти суспільного життя, публічну</p>

					<p>діяльності груп людей, історичних осіб.</p> <p>Визначаю соціальний статус історичної особи, її роль у спільноті, вплив на формування явища, розгортання процесу.</p>	<p>діяльність та особистісні якості людей, історичних осіб.</p>
	Інтерпретую соціальні (історичні) факти	<p>Використовую спостереження про життя інших людей, переказую явний зміст джерела інформації.</p>	<p>Інформую про пам'ятку культури рідного краю, України, Європи, історичну подію, пояснюю свої враження.</p> <p>Відображаю вчинки, події, пам'ятки історії, які закарбувалися в пам'яті, доступними виражальними засобами мистецтва.</p>	<p>Визначаю зміст представленого мені соціального (історичного) факту.</p> <p>Описую пам'ятку історії та культури (за відповідним алгоритмом).</p> <p>Зрозуміло відтворюю наукове пояснення історичних фактів.</p> <p>Характеризую стан пам'ятки культурної спадщини України та вказую ймовірні фактори, що його зумовили.</p>	<p>Пояснюю історичні терміни, терміни соціальних наук.</p> <p>Створюю історичний образ, спираючись на підібрані мною джерельні факти.</p> <p>Реконструюю (на основі джерельних відомостей) історичне явище, процес, повсякденне життя людей різних епох.</p> <p>Визначаю значення певного факту в історичному процесі.</p> <p>Описую пам'ятку культури в її історичному середовищі, її первісний (за можливості) і наявний стан</p> <p>Характеризую особу, політику, історичне</p>	<p>Доречно використовую історичні терміни, терміни соціальних наук.</p> <p>Визначаю і порівнюю головні характеристики історико-географічних регіонів, країв, держав, цивілізацій.</p> <p>Характеризую та прогнозую стан і динаміку розвитку суспільства, напрям історичних, економічних, соціальних процесів, зміни геополітичного простору.</p> <p>Реконструюю історичну ситуацію на основі зібраних фактів і з урахуванням різних інтерпретацій.</p> <p>Прогнозую розвиток історичної ситуації в найближчому майбутньому.</p>

					явище/процес відповідно до певних критеріїв. Створюю проект виставки, експозиції, презентації.	
5	Формулюю судження (гіпотезу)	Формулюю пережиті почуття і формулюю прості судження про події та людей, що їх зумовили.	Формулюю особисте судження щодо моральності вчинку, значимості події, пам'ятки культури (їх впливу на життя людей, їхні думки і почуття).	Формулюю особисте судження про мотиви і наслідки вчинку особи (історичної особи), місце та вагу в історії події, цінність пам'ятки культури. Встановлюю цінність конкретного вчинку, події для збагачення особистого досвіду.	Визначаю актуальність факту, що вивчається. Виявляю вплив подій, явищ, процесів (що відбувалися в минулому або тривають тепер) на суспільне життя. Оцінюю вчинок історичної особи з сучасних етичних позицій та характерного для її часів розуміння моралі і світу.	Визначаю сутність суспільної (історичної) проблеми на основі джерельної інформації. Оцінюю значення подій, явищ, процесів (що відбувалися в минулому або тривають тепер) для розвитку громади, спільноти, суспільства. Оцінюю реальну особу з минулого, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу. Визначаю тенденції суспільного розвитку, які найімовірніше переважатимуть у найближчому майбутньому.
	Добираю та оцінюю аргументи щодо певного судження	Добираю фрази та/або дії, які викликали мої почуття і зумовили висловлене судження. Обмірковую вплив наведених мною фраз та опису дій на судження	Добираю прості докази (судження героїв, випадки з життя або/і літератури, кіно) на користь висновку про справедливість свого судження.	Висловлюю міркування і добираю джерельні факти на користь певних суджень. Висловлюю думки про пам'ятки культури,	Визначаю актуальність (цінність) пізнаного історичного факту, відкриваючи його зв'язки з пізнішими фактами або явищами сьогодення.	Визначаю потреби, якими я керувався, пропонуючи висновок про важливість розв'язання проблемної суспільної (історичної) ситуації.

	<p>щодо мене однолітків і дорослих.</p> <p>Пояснюю свій інтерес до минулого і сучасного світу</p>	<p>Обміркову вплив наведених мною доказів на судження однолітків і дорослих.</p>	<p>історичні події, особи та їхні вчинки.</p> <p>Формую морально-етичні висновки з конкретного вчинку, події.</p>	<p>тову припущення про історичне значення факту, підібравши достовірні судження сучасників та істориків, джерельні дані.</p> <p>о ціннісні пріоритети та норми життя суспільства у визначений період, що зумовили мою оцінку діяльності особи, розуміння ваги та впливу факту.</p> <p>ую різноманітні судження щодо історичних і сучасних суспільних процесів.</p>	<p>Спираючись на історичні факти, висловлюю судження про активність держави як суб'єкта геополітики, про дійову позицію історичної особи, соціальної групи, народу/нації як учасників історичного процесу.</p> <p>Зводжу воедино різні судження й оцінки минулого, сучасних суспільних процесів для аргументації власних висновків.</p>
<p>Планую і представляю свою позицію (бачення)</p>	<p>Розповідаю про свої думки, почуття та події, людей, що їх зумовили.</p> <p>Словесно відтворюю виражені мною в художніх образах думки і почуття, створені під враженням від події, реальної чи вигаданої особи, пережитої пригоди.</p>	<p>Складаю простий план письмового / усного викладу власної позиції щодо заданої іншими теми соціального (історичного) змісту.</p> <p>Вибудовую (за планом) і викладаю в освоєних мною формах доведену оцінку моральності вчинку, значимості події, пам'ятки культури.</p>	<p>Складаю план-схему пояснення вчинку особи (історичної особи), історичного значення події, цінності пам'ятки культури.</p> <p>Будую схему мотивації, наслідків вчинку особи (історичної особи), історичного значення події, цінності пам'ятки культури.</p> <p>Обмірковую конкретний вчинок, подію, свої враження від огляду пам'ятки історії та культури.</p>	<p>Створюю складний план повідомлення (критичного опису, пояснення) про подію, явище, процес з метою простежити за розвитком громади, спільноти, суспільства.</p> <p>Представляю (з використанням мультимедійних засобів) повідомлення, що містить обґрунтовану оцінку актуальних (важливих для розуміння стану і розвитку громади, спільноти, суспільства) історичних</p>	<p>Обираю тему дослідження, ставлю проблемне завдання і визначаю стратегію його виконання.</p> <p>Формую гіпотезу дослідження та формую його інформаційну базу.</p> <p>Узагальнюю результати дослідження та формую висновки.</p> <p>Укладаю звіт про дослідження у формі науково-популярного повідомлення, есе, доповіді-презентації з</p>

					<p>фактів, напрямів державної політики, громадських акцій тощо.</p> <p>Оцінюю вчинок історичної особи з сучасних етичних позицій і з притаманного для її часів розуміння моралі і світу.</p> <p>Обмірковую формат і результати представлення вчинку особи, фактів, напрямів державної політики, громадської акції тощо.</p>	<p>використанням мультимедійних засобів).</p> <p>Створюю і представляю власне (суб'єктивно нове) трактування суспільної (історичної) ситуації, з метою отримати досвід на майбутнє.</p>
6	Вб.1 – Формую себе як особистість (у повазі до людської гідності)	<p>Вирізняю себе як особистість, виявляю риси та поведінку, якими відрізняюся з-поміж інших.</p> <p>Розповідаю про себе: що вмію робити, що люблю робити і т.п.</p> <p>Розповідаю, що про себе можна, а що не можна розповідати незнайомим людям.</p>	<p>Ідентифікую себе як члена родини й учня школи, пояснюю правила, яких маю дотримуватися в цих ролях, а також те, на що можу розраховувати, як дитина, учень/учениця.</p> <p>заю (на прикладах) свій внесок у родинне і шкільне життя, у відносини з однолітками.</p> <p>Розповідаю про свої плани на майбутнє та пояснюю, як їх можна реалізувати.</p>	<p>Ідентифікую себе як члена місцевої громади, пояснюю правила, яких маю дотримуватися у цій ролі, а також те, на що я можу претендувати як член громади.</p> <p>Висловлюю власне розуміння того, як керувати собою, поводитися гідно.</p> <p>Використовую прості засоби самопізнання, можу порівнювати себе з іншими людьми, персонажами творів.</p> <p>Характеризую себе за різними ознаками,</p>	<p>Ідентифікую себе як громадянина України, пояснюю, що означає бути відповідальним громадянином.</p> <p>Пояснюю, що для мене означає належність до культурних спільнот, з якими я себе ідентифікую.</p> <p>Розкриваю поняття «гідність» і обґрунтовую необхідність поваги до гідності іншої людини.</p> <p>Критично оцінюю свої можливості, погляди, риси характеру, аналізую</p>	<p>Ідентифікую себе як члена місцевої спільноти, громадянина України та європейця, обстоюю свої ціннісні пріоритети.</p> <p>Визначаю, у чому моє призначення як людини і визнаю відповідальність за себе.</p> <p>Критично осмислюю свою громадянську позицію і те, що впливає на її формування.</p> <p>Приймаю себе та моделюю свою особистість і поведінку,</p>

			<p>Розрізняю особисту інформацію та інформацію, яку не слід приховувати від близьких мені людей.</p>	<p>виділяю свої риси характеру, сильні й слабкі сторони, інтереси, хобі.</p> <p>Спостерігаю і описую, як мене сприймають інші; оцінюю свої вчинки та вчинки інших.</p> <p>Розробляю способи справлятися з негативними емоціями й реакціями.</p> <p>Обстоюю своє право на особистий простір (приватність) і доводжу право інших на це; розрізняю інформацію, яку не маю права приховувати.</p>	<p>вплив емоцій на свою поведінку.</p> <p>ую, яким чином належність до моєї культурної спільноти вплинула на мої погляди та переконання.</p> <p>ую та відстоюю (у дискусії) власні погляди та переконання.</p> <p>аю життєву мету й найближчі цілі, планую способи їх досягнення.</p> <p>о, що на мої погляди, переконання та цінності мають вплив зовнішні чинники, зокрема, належність до певної культурної спільноти.</p>	<p>не порушуючи прав та гідності інших.</p> <p>Аналізую свою поведінку, емоції, а також цілі, потреби і мотивації.</p> <p>Розумію та оцінюю, як моя належність до певних культурних спільнот впливає на мої погляди, цінності, позицію.</p> <p>Аналізую власні упередження й стереотипи.</p>
--	--	--	--	---	--	--

	<p>Дотримуюся прав людини і готовий/готова їх захищати</p>	<p>Пояснюю, що я можу і повинен робити (свої права й обов'язки) в сім'ї, серед однолітків, у школі, і як це впливає на моє життя.</p> <p>Ставлюся до інших з повагою, дотримуюсь відповідних правил поведінки.</p> <p>Розрізняю випадки, коли мене або когось ображають, і пояснюю свою точку зору.</p> <p>Попрацюю за допомогою до старших у випадках, коли мене або когось ображають.</p>	<p>Розумію свої права у класі, своєю поведінкою не обмежую прав інших учнів.</p> <p>Розкриваю розуміння своїх прав виражальними засобами мистецтва (оповідаю, малюю, конструюю тощо).</p> <p>Пояснюю, до кого можна звернутися, коли ображають і/або принижують мене чи інших, і чому не варто це замовчувати.</p>	<p>Пояснюю, чому і якими правами від народження наділена кожна людина, важливість дотримання цих прав.</p> <p>Розкриваю зміст базових прав дитини та обов'язок поважати права інших, виявляю бажання захищати ці права та дотримуватися обов'язків.</p> <p>У повсякденному житті дію з урахуванням чужих інтересів, дотримуюся загальноприйнятих правил поведінки.</p> <p>Пояснюю, чому не повиню завдавати шкоду від замовчування порушень невід'ємних прав людини та наводжу приклади протидії таким порушенням.</p> <p>Пояснюю поняття прав і свобод людини.</p>	<p>У всіх соціальних ситуаціях дотримуюся встановлених у державі й суспільстві норм і правил.</p> <p>Відстоюю необхідність захисту прав і гідності кожної людини.</p> <p>У ситуації, пов'язані з порушенням прав людини та обираю способи захисту цих прав.</p> <p>Розкриваю взаємозв'язок між правами і потребами, правом і законом.</p> <p>Пояснюю значення міжнародних і національних документів, що містять стандарти прав людини.</p> <p>Пояснюю різницю між поколіннями прав людини й індивідуальну значущість прав людини для особи, групи людей і суспільства загалом.</p>	<p>Пояснюю свої дії в різних соціальних ситуаціях з урахуванням чинних правових норм, звичаїв і традицій та з урахуванням прав та інтересів інших людей.</p> <p>Пояснюю соціальні ситуації з точки зору дотримання прав людини і чинного законодавства.</p> <p>Пояснюю в необхідності правомірної поведінки, розрізняю випадки правопорушень.</p> <p>Пояснюю свої права у демократичний та законний спосіб.</p> <p>Пояснюю і пояснюю відмінність між правами людини і правами та обов'язками громадянина.</p>
--	---	---	--	---	--	---

	<p>Протидію і запобігаю проявам дискримінації та нерівного ставлення, поважаю різноманітність серед людей</p>	<p>На власному прикладі, прикладі однолітків і родини досліджую та демонструю неповторність кожної людини, доводжу, що неповторність це природно.</p> <p>ося, навчаюся з людьми, які відрізняються від мене.</p> <p>Розпізнаю вчинки і слова, які можуть образити інших.</p> <p>На прикладі відомих мені персонажів та життєвих ситуацій обговорюю, що таке рівність, справедливість.</p>	<p>Пояснюю важливість різних людей у класі, школі, повсякденному житті.</p> <p>ю ігри, ситуації, в яких взаємодію з людьми, які відрізняються від мене.</p> <p>ою свою поведінку, практикую коректне спілкування у життєвих ситуаціях з людьми, які відрізняються від мене.</p> <p>Пояснюю, що рівне ставлення не завжди є ознакою справедливості.</p>	<p>Наводжу приклади культурної багатоманітності в Україні та світі.</p> <p>Визначаю наслідки різного роду утисків для особи і групи осіб, до якої ця особа належить.</p> <p>Ідентифікую випадки утиску (в т.ч. булінгу) за будь-якими ознаками у відомих мені сюжетах і життєвих ситуаціях.</p> <p>ую, як подолати випадки нерівності, несправедливості в знайомому середовищі й залучити інших людей до спільних заходів.</p>	<p>соціальну та культурну різноманітність і пропоную способи включення (інклюзії) різних людей у спільноти різного порядку, враховую при цьому думку людей, які потребують включення.</p> <p>Розрізняю привілеї чи обмеження за різними ознаками.</p> <p>заю сутність принципу недискримінації.</p> <p>рікую ситуації, пов'язані з прямою дискримінацією, пропоную, як протистояти таким ситуаціям.</p> <p>Розумію природу виникнення стереотипів, критично оцінюю стереотипи та упередження.</p>	<p>сретних прикладах доводжу цінність різноманітності в суспільстві та інклюзії різних груп.</p> <p>ую серед однолітків толерантність та повагу до представників / представниць, а також до практики інших культур, ефективно взаємодію з ними.</p> <p>Ідентифікую ситуації, пов'язані з непрямою дискримінацією.</p> <p>Пояснюю небезпеку узагальнень і стереотипізації.</p>
--	--	---	--	--	---	---

7	<p>Співвідношу себе з іншими людьми, спільнотами</p>	<p>Пов'язую себе з певною культурною спільнотою (спільнотами). Розкриваю свою роль у класі, пояснюю, що означає бути учнем.</p> <p>Підтримую традиції родини, школи, соціально-культурної спільноти, громади і держави, пояснюю їхнє значення для себе.</p> <p>Ставлю запитання дорослим та розповідаю про свою родину.</p> <p>Виявляю, які почуття пов'язують мене з близькими мені людьми, і припускаю, чим вони зумовлені.</p>	<p>Досліджую своє походження, родовід, пояснюю свою роль у школі, громаді, державі.</p> <p>Визначаю свій емоційний зв'язок з рідним краєм, соціально-культурною спільнотою та Україною.</p> <p>Досліджую, які традиції і свята шанують у родині моїх друзів і однокласників, ставлюся з повагою до цих традицій і свят.</p> <p>Розрізняю свої емоційні зв'язки з людьми, групами та припускаю, чим вони зумовлені.</p> <p>Розумію і описую, як почуватися знайомі мені люди.</p> <p>Співчуваю людині, яка потрапила у ситуацію утиску честі та гідності</p>	<p>Обґрунтовую свою пов'язаність з рідним краєм та Україною.</p> <p>Порівнюю традиції моєї культурної спільноти з традиціями і звичаями інших спільнот України, Європи і світу.</p> <p>Пояснюю ознаки етнічної, релігійної, культурної, гендерної багатоманітності українського суспільства і наводжу приклади.</p> <p>Виявляю повагу до звичаїв і традицій різних соціокультурних спільнот, дотримуюсь відповідних правил поведінки.</p> <p>Розрізняю емоції та почуття інших людей, зважаю на них у своїй поведінці, радію успіхам інших людей, при потребі – комунікую.</p>	<p>Визначаю культурно зумовлені та особистісні характеристики.</p> <p>Визначаю, що для мене означає належність до соціально-культурної спільноти.</p> <p>Аналізую етнічний і соціальний склад українського суспільства, свій статус у ньому.</p> <p>Розглядаю переваги багатокультурності.</p> <p>Організую святкування важливих для мене подій, свят.</p> <p>Виробляю і презентую власне бачення культурних набутків рідної й інших культурних спільнот.</p> <p>Визначаю емпатію: розумію і описую емоції, почуття та потреби інших людей.</p>	<p>Визначаю, що для мене означає бути громадянином України.</p> <p>Визначаю, що для мене означає цінності рідної культурної спільноти, української нації в контексті європейських традицій і цінностей, а також викликів сучасності.</p> <p>Доводжу переваги мультикультурності та моделюю поведінку в багатокультурному суспільстві.</p> <p>Визначаю й критично оцінюю інформацію про інші культури, у тому числі отриману особисто від носіїв цих культур.</p> <p>Ідентифікую емоції людей, навіть коли вони намагаються їх приховати.</p> <p>Об'єктивно оцінюю шанси (свої, інших людей) на суспільний успіх, передумови кар'єрного зростання, творчих здобутків.</p>
---	---	---	---	--	---	--

	<p>В7.2 – Налагоджую мирні та рівноправні стосунки</p>	<p>Знайомлюся з однолітками.</p> <p>слухаю інших та висловлюю свою думку.</p> <p>аю й умію висловити радість або сум, інші почуття з приводу тих чи інших подій у власному житті та житті інших.</p> <p>Надаю (з урахуванням власних сил і можливостей) та отримую (за потреби) допомогу.</p>	<p>Спокійно, стримано роз'яснюю свою думку.</p> <p>Проявляю свої почуття до людей, не ображаючи та не принижуючи їх.</p> <p>уюю заходи та розподіляю між товаришами завдання для досягнення спільних цілей.</p> <p>уюсь залагодити конфліктні ситуації серед однолітків.</p> <p>ацією з іншими учнями при виконанні завдань учителя / учительки.</p> <p>ую правила рівноправних стосунків, дотримуюся цих правил.</p>	<p>Цікавлюся точками зору інших людей, у тому числі, відмінними від моєї.</p> <p>Оцінюю результати своєї роботи та роботи інших.</p> <p>Вибудовую стосунки з іншими людьми у спокійній манері, обираю мирні шляхи вирішення суперечок.</p> <p>Відповідно реагую на ситуації, в яких людині потрібна допомога.</p> <p>аю ролі, в яких мені найпростіше працювати у групі.</p>	<p>Використовую можливості знайомитися з новими людьми для спільної корисної діяльності.</p> <p>Оцінюю, як ставлення і поведінка інших людей впливає на мою поведінку та емоції.</p> <p>Налагоджуючи стосунки, враховую почуття і переконання інших людей.</p> <p>нтовано оцінюю результати своєї роботи та роботи інших.</p> <p>Співпрацюю з людьми з різних суспільних і культурних груп.</p> <p>ую суть і причини конфлікту, визначаю його учасників.</p> <p>ую об'єктивні та навмисно створені конфліктні ситуації, визначаю причини виникнення таких ситуацій, відстоюю мирні способи її подолання.</p>	<p>ую свою поведінку заради конструктивної взаємодії з іншими людьми.</p> <p>Виявляю і поважаю різноманіття поглядів і використовую це як можливість для досягнення суспільно корисних цілей.</p> <p>Розпізнаю конфліктну ситуацію, вмію аналізувати можливі причини, прояви та наслідки конфлікту, шукати компромісні рішення.</p> <p>Пояснюю роль мирного протесту чи іншого способу громадянської активності в соціальній і політичній сферах.</p> <p>Критично оцінюю та корегую свою роботу в групі, виступаю модератором.</p>
--	---	---	---	--	--	--

					Працюю в групі в різних ролях.	
	В7.3 – Справляюся з невизначеністю	<p>Спокійно сприймаю власні помилки та роблю з них висновки.</p> <p>Розумію, що стикаюся з чимось незнайомим, контролюю прояви негативних емоцій у нових ситуаціях.</p>	<p>Спокійно сприймаю власні помилки, помилки інших та роблю з них висновки.</p> <p>Розумію, що інші люди можуть думати чи почуватися інакше від мене.</p> <p>Сприймаю непов'язану і частково суперечливу інформацію.</p>	<p>Приймаю можливість змінити свої плани, модифікувати думки.</p> <p>Розумію, що існують ситуації, в яких немає правильних чи неправильних рішень та моделюю варіанти неагресивної поведінки.</p> <p>Аналізую суперечливу інформацію.</p> <p>Конструктивно оцінюю нову ситуацію чи середовище, в яких опиняюся.</p>	<p>Обговорюю контрверсійні запитання, формуючи свою позицію.</p> <p>Взаємодію з незнайомими людьми.</p> <p>Пристаю до власної поведінки та навички відповідно до змін у соціальному середовищі.</p> <p>Працюю в ситуації, коли не вся інформація доступна чи зрозуміла.</p> <p>Формую і аналізую два і більше бачення на проблему чи ситуацію.</p> <p>Відстоюю свої оцінки ситуації, беру час на докладніше її вивчення й аналіз.</p> <p>Оцінюю ризики бездіяльності в певних ситуаціях і обираю: діяти чи ні.</p>	<p>У разі потреби коригую плани в ході розв'язання задачі.</p> <p>Утримуюся від радикальних і поспішних суджень про людей та ситуації.</p> <p>Веду дискусії з людьми, чий погляд чи цінності відмінні від моїх; можу змінити свої бачення та судження.</p> <p>Відстоюю динамічність і змінність норм життя суспільства.</p> <p>Працюю у невизначених ситуаціях (з готовністю адаптуватися до нових обставин).</p> <p>Відстоюю і конструктивно сприймаю нові та/або непередбачувані для мене ситуації.</p>
8	Застосовую принципи та механізми демократії	Визначаю важливість для себе, спільноти, класу.	<p>Визначаю важливість для себе шкільної спільноти.</p> <p>Розробляю (спільно з однокласниками)</p>	Визначаю важливість для себе міської / сільської територіальної спільноти, свою роль у ній.	Визначаю важливість для себе українського громадянства, розкриваю свої права та обов'язки як громадянина України.	Аргументовано пояснюю, що принципи і механізми демократії необхідні для функціонування

		<p>Розумію та можу пояснити навіщо потрібні спільні правила.</p> <p>Виробляю добросесні правила товаришування, дотримуюся досягнутих домовленостей.</p> <p>Усвідомлюю, що щоденно доводиться приймати рішення і робити вибір, і це має наслідки.</p>	<p>правила класу та вирішую питання, що стосуються класу, користуючись механізмами демократії.</p> <p>Розумію і враховую, що мій вибір та мої дії можуть вплинути на інших людей, наводжу приклади такого впливу.</p> <p>Участь у виборах лідерів класу, аналізую та оцінюю їхню роботу.</p> <p>Визначаю основні засади діяльності учнівського самоврядування, дитячих громадських об'єднань.</p>	<p>Аргументую потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися.</p> <p>Аналізую шкільні правила та процедури.</p> <p>Усвідомлений вибір, переконую інших у перевагах тієї чи іншої позиції.</p> <p>Участь у виборах до органів шкільного самоврядування, аналізую та оцінюю їх роботу.</p> <p>Організую у школі та класі процедури колективного прийняття рішення та публічного обговорення проведеного заходу.</p>	<p>Визначаю роль Конституції України, засади діяльності та компетенцію вищих органів влади в Україні, а також самоврядних територіальних спільнот, механізми їх формування та діяльності.</p> <p>Пояснюю та ілюструю принцип верховенства права і розподіл гілок влади.</p> <p>Розробляю або/і переглядаю (спільно з іншими членами спільноти) шкільні правила і процедури.</p> <p>Наводжу приклади, як громадяни можуть впливати на політичні й суспільні процеси.</p> <p>Розумію і використовую принципи врядування, які діють у школі, виявляю випадки їх порушення.</p>	<p>Українського суспільства і європейської спільноти.</p> <p>Визначаю переваги та недоліки демократії і ризики, з якими стикаються демократичні держави.</p> <p>Визначаю, що існує взаємозалежність між дотриманням прав людини, демократією та мирним співіснуванням.</p> <p>Визначаю співвідношу міжнародне право та українське законодавство.</p> <p>Визначаю, як відбуваються вибори, розкриваю механізми фальсифікації виборів і маніпуляції виборцями, пропоную ідеї, як їм протистояти.</p> <p>Переконую в необхідності протидії корупції та іншим негативним чинникам, що суперечать демократії.</p> <p>Розпізнаю антидемократичні ідеї та їхніх носіїв.</p>
--	--	--	---	---	---	--

	<p>Формую пропозиції та беру участь у вирішенні проблем спільнот різного рівня</p>	<p>Вказую проблеми, з якими стикається мій клас.</p> <p>Із пропонованих варіантів розв'язання проблем класу обираю найкращий, свій вибір пояснюю.</p> <p>Долучаюся до спільних (шкільних, сімейних, громадських) справ/заходів.</p>	<p>Аналізую ситуацію в школі, ідентифікую питання, що потребують вирішення.</p> <p>Визначаю варіанти вирішення проблемних питань класу і школи.</p> <p>Визначаю найпростіші роботи, корисні для класу і школи, розумію значення такої роботи.</p>	<p>Ідентифікую проблеми, які турбують школу, громаду і пропоную способи їх вирішення.</p> <p>Визначаю, чим моя культурна спільнота, громада і школа допомагають мені.</p> <p>Визначаю необхідність враховувати у власній поведінці інтереси школи, місцевої громади, моєї культурної спільноти.</p> <p>Визначаю товаришів для участі в спільних суспільних акціях.</p>	<p>Визначаю проблемні завдання, з якими стикається школа, громада.</p> <p>Визначаю причини і наслідки наявних проблем у громаді, країні й світі, а також можливі варіанти їх вирішення.</p> <p>Визначаю міжнародні організації, які допомагають вирішувати проблеми на державному і міжнародному рівнях.</p> <p>Визначаю роль держави й особи в забезпеченні суспільних благ.</p> <p>Узгоджую власні інтереси й інтереси спільноти.</p> <p>Визначаю наявні й необхідні ресурси, а також потенційні ризики кожного з варіантів вирішення проблемних питань розвитку.</p> <p>Розробляю план вирішення конкретної проблеми.</p>	<p>Визначаю переваги і ризики ідей, що вже існують, для вирішення наявних задач екологічного, економічного, соціального тощо характеру, місцевого, державного, і міжнародного/глобального масштабу.</p> <p>Визначаю стан шкільної і/або місцевої громад, пропоную ефективні способи вирішення виявлених проблем (з урахуванням участі громадськості, державних і міжнародних організацій).</p> <p>Визначаю зв'язки між глобальними і місцевими проблемами, аргументую потребу спільних дій на різних рівнях задля вирішення глобальних проблем людства.</p> <p>Визначаю ситуацію у школі й громаді та виокремлюю явища чи процеси, які потребують змін,</p>
--	---	---	---	--	--	---

					<p>о/гуртую однодумців до спільної суспільно корисної роботи.</p> <p>Організую святкування важливих для мене подій, проведення громадських акцій.</p>	<p>прогнозую виникнення нових проблем.</p> <p>Мотивую інших до активних дій задля вирішення спільних проблем.</p>
	<p>В8.3 – Осмислюю зв'язки між минулим і сучасним громадсько-політичним життям</p>	<p>Розрізняю і ставлюсь з повагою до символіки держави Україна.</p> <p>Розумію, що деяка інформація є правдивою, а деяка – вигаданою.</p>	<p>яю й ціную окремих людей та/або групи, які працюють на благо школи, громади.</p> <p>Пояснюю негативні наслідки поширення неправдивої інформації.</p>	<p>Пояснюю і застосовую основні політичні концепції, як-от демократія, свобода, громадянство, права й обов'язки, описую з їх допомогою історичні та сучасні ситуації.</p> <p>Визначаю та обґрунтовую важливість демократичного устрою та громадянських свобод.</p> <p>яю завдання державних органів і приватних осіб.</p> <p>Розрізняю факти і чутки, формую своє ставлення до інформації, враховуючи її достовірність.</p> <p>яю ідею власного медіапродукту на основі певної новини громадсько-політичного і/чи історичного змісту.</p>	<p>Пояснюю роль, яку відіграють громадяни, суспільства й уряди у здійсненні та захисті прав людини.</p> <p>Аналізую історію демократичних інституцій і сучасну роль урядів, бізнесу, громадськості та громадян у забезпеченні функціонування й реалізації прав людей.</p> <p>Слідкую за політичним, суспільним і культурним життям в Україні й у світі, аналізую виклики у здійсненні прав людини та демократії.</p> <p>Обговорюю роль політичних партій і громадських організацій та основні відмінності між політичними рухами України.</p>	<p>Висловлюю своє бачення політичних і соціальних реалій та процесів у державі та світі.</p> <p>Обговорюю основні політичні, правові, соціокультурні та інші чинники, які впливають на дотримання прав людини в Україні й у світі.</p> <p>Критично оцінюю ідейні платформи та діяльність політичних партій, суспільних рухів, організацій та розумію їх роль у розвитку демократичного суспільства.</p> <p>Шукаю і критично оцінюю різноманітну інформацію про важливі суспільні питання.</p>

					<p>лю приклади мирного вирішення конфліктних ситуацій в українському суспільстві й у світі.</p> <p>Критично сприймаю рекламу.</p> <p>р з однолітками чи самостійно створюю медіапродукти громадсько-політичного або актуального історичного змісту.</p>	<p>Описую, яким чином сучасні технології впливають на моральні, правові та екологічні аспекти мого життя.</p> <p>Створюю медіа-продукти соціального змісту з урахуванням цільової аудиторії та мети комунікації.</p> <p>Досліджую, обговорюю й використовую інформацію, висвітлену в ЗМІ або засобами інформаційних технологій у критичній і конкретизованій формі (із застосуванням статистики, мап, діаграм, таблиць, малюнків тощо).</p> <p>Оцінюю роль ЗМІ як чинника, що впливає на реалізацію прав людини та формування громадянської позиції.</p> <p>Виявляю маніпуляції в рекламі та в новинах.</p>
--	--	--	--	--	---	---